

[https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-17\(46\)-143-156](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-17(46)-143-156)

УДК 351.1

Антонова Олена Ростиславівна,
доктор наук з державного управління,
доцент кафедри парламентаризму
та політичного менеджменту
Національної академії
державного управління при Президентіві України.
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-6575-7915>
elenrostan20@ukr.net

УСИНОВЛЕННЯ ДИТИНИ, БІОЛОГІЧНІ БАТЬКИ ЯКОЇ З'ЯВИЛИСЯ ПІСЛЯ ОГОЛОШЕННЯ ЇХ СУДОМ ПОМЕРЛИМИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті висвітлюється проблема, пов'язана з усиновленням дитини, біологічні батьки (батько, мати) якої оголошені судом померлими або визнані безвісно відсутніми та з'явилися після їх (її) усиновлення. Запропоновано рекомендації щодо усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях усиновлювачів і біологічних батьків дитини (батька, матері) щодо реалізації їх прав у площині піднятих проблем. Отримані у статті результати дослідження свідчать про те, що зростаюча динаміка осіб визнаних судом безвісно відсутніми або оголошеними померлими, є тим індикатором, який чутливо реагує на рівень сирітства. В останні роки серед Європейських країн, Україну визнано однією з тих, яка за кількістю зниклих людей є найбільшою. Тому своєчасним є з'ясування підстав визнання всиновлення недійсним та скасування всиновлення за рішенням суду; можливості відновлення попереднього до усиновлення стану дитини; розкриття правової природи прав безвісно відсутніх осіб та позбавлених батьківського піклування; визначення умов реалізації прав усиновлювачів та біологічних батьків тощо. З метою зниження рівня сирітства в державі, у статті розроблено рекомендації щодо усунення нерівності прав усиновлювачів та біологічних батьків (батька, матері), які з'явилися після оголошення їх судом померлими або визнання безвісно відсутньою особи з позовом до суду про поновлення її батьківських прав у разі, якщо дитину було усиновлено; доповнити

перелік підстав, які передбачені у статті 238 Сімейного кодексу України (далі – СК України) та усунути нерівність прав заінтересованих сторін з усиновлення (причин відсутності біологічних батьків, їх ставлення до дітей та матеріальний статок).

Ключові слова: усиновлення; права усиновлювачів та біологічних батьків дитини; особи, оголошені судом померлими або визнані безвісно відсутніми; подружжя; нормативно-правове регулювання; матеріальний стан; конфіденційна інформація; рівність прав.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Актуальність питання усиновлення дитини, біологічні батьки (батько, мати) якої оголошені судом померлими або визнані безвісно відсутніми в останні роки зростає, оскільки серед Європейських країн, Україну визнано однією з тих, яка за кількістю зниклих людей є найбільшою. За інформацією Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Комітету Верховної Ради України з прав людини [1], Об'єднаного центру з координації пошуку, звільнення незаконно позбавлених волі осіб, заручників та встановлення місцезнаходження безвісти зниклих в районі проведення ООС при Службі безпеки України [2], щорічно в Україні зникає понад 5000 осіб, із них через конфлікт на сході країни 258 українських громадян зникли безвісти, 251 – перебуває у полоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед основних наукових підходів у сфері усиновлення можна виокремити філософський, соціально-психологічний, демографічний, історичний, економіко-правовий, публічний. Зокрема, дослідженню соціально-психологічних аспектів усиновлення присвячено праці А. Буковинського [3], О. Зубової [4], К. Качур [5], Е. Лібанової [6], Г. Ляльчук [7], Є. Стрельник [8], Т. Цюркало [9] та інших; проблеми публічного регулювання усиновлення аналізуються в наукових працях М. Кравченком [10], К. Міщенко [10], М. Сіцінською [11], І. Ярмолинською [11]; правовому регулюванню усиновлення присвячено дослідження Т. Боднар [12], В. Гопанчука [12], О. Дзери [12], В. Мироненко [13], Н. Міненкова [14], С. Морозової [15], Н. Найман [16], О. Пономаренко [17], З. Ромовської [18], О. Синегубова [19], Г. Чурпіти [20], І. Яніцької [21]. Незважаючи на значний науковий інтерес до визначеного кола питань, поза увагою науковців залишилася проблема, пов'язана з усиновленням дитини, біологічні батьки (батько, мати) якої оголошені судом померлими або визнані безвісно відсутніми та з'явилися після їх (її) усиновлення.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIMANDTASKS

Метою статті є визначення особливостей нормативно-правового регулювання усиновлення дитини, біологічні батьки (батько, мати) якої з'явилися після оголошення їх судом померлими або визнання безвісно відсутніми та розробка рекомендацій щодо усунення нерівності прав усиновлювачів та біологічних батьків дитини (батька, матері) у площині піднятих проблем.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі **завдання**: з'ясувати підстави визнання всиновлення недійсним та скасування всиновлення за рішенням суду; визначити можливість за аналогією зі шлюбними відносинами та з позбавленням батьківських прав відновити попередній стан дитини до усиновлення; розкрити правову природу прав безвісно відсутніх осіб та позбавлених батьківського піклування; охарактеризувати нормативно-правове регулювання обов'язків батьків та усиновлювачів щодо утримання дитини; сформулювати умови реалізації прав усиновлювачів та біологічних батьків, яких (якого) було визнано безвісно відсутніми чи оголошено померлими; виробити рекомендації щодо усунення нерівності прав усиновлювачів та біологічних батьків (батька, матері), які з'явилися після оголошення їх судом померлими або визнання безвісно відсутніми.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ/THE THE ORETICAL BACKGROUNDS

Компаративний аналіз наукових концепцій до проблеми усиновлення дав змогу застосувати потенціал системного підходу, визначити нормативно-правові засади усиновлення дитини, біологічні батьки (батько, мати) якої з'явилися після оголошення їх судом померлими або визнання безвісно відсутніми.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCHMETHODS

Для вирішення поставленої мети використано комплекс загальнонаукових, та спеціальних методів. Загальнонаукові методи дослідження застосовано на етапі аналізу основних наукових підходів у сфері усиновлення. Емпіричні методи наукового дослідження вжито під час з'ясування правової природи прав безвісно відсутніх осіб та позбавлених батьківського піклування; визначення аналогії правових відносин тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCHRESULTS

Обґрунтовуючи досліджувану тему, слушно зосередити увагу на

визнанні особи безвісно відсутньою, яка у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Третньої судової палати Касаційного цивільного суду від 29 серпня 2019 року у справі № 225/2576/17, трактується як «посвідчена в судовому порядку тривала відсутність фізичної особи в місці її постійного проживання за умов, що не вдалося встановити місця її знаходження (перебування). При визнанні особи безвісно відсутньою застосовується презумпція, що особа є живою, однак встановити її місце знаходження у цей час неможливо, причому вказана презумпція має спростовний характер» [22]. Підставами для визнання фізичної особи безвісно відсутньою є «відсутність відомостей про перебування фізичної особи у місці її постійного проживання; відсутність відомостей про дійсне перебування особи і неможливість отримати такі відомості; сплив річного строку з дня одержання останніх відомостей про місце перебування фізичної або з дня, визначеного відповідно до ч. 2 ст. 43 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України); наявність у заявника правової зацікавленості у вирішенні питання про визнання особи безвісно відсутньою» [23].

Таке витлумачення зумовлює наявність двох взаємовиключних життєвих гіпотез – факту життя особи і, одночасно, можливої її смерті. Тобто, цілком припустима ситуація, коли зниклі особи (батько, мати дитини), яких було визнано безвісно відсутніми або оголошено померлими, з'являються у місці свого постійного проживання (перебування). При цьому дитину зниклих батьків було усиновлено. За таких обставин перед усе представляє інтерес дослідження підстав визнання всиновлення недійсним (ст. 236 Сімейного кодексу України) (далі – СК України) та можливість скасування всиновлення (ст. 238 СК України) [24] (табл. 1).

Таблиця 1

Підстави визнання всиновлення недійсним та скасування всиновлення за рішенням суду

Вичерпний перелік підстав про визнання всиновлення недійсним за рішенням суду (ст. 236 СК України)	Вичерпний перелік підстав які за рішенням суду скасовують всиновлення (ст. 238 СК України)	Обмеження у скасуванні усиновлення (ст. 238 СК України)
1	2	3
<ul style="list-style-type: none"> • усиновлення проведено без згоди дитини та батьків, якщо така згода була необхідною 	<ul style="list-style-type: none"> • усиновлення суперечать інтересам дитини 	<ul style="list-style-type: none"> • не допускається після досягнення

Продовження табл. 1

1	2	3
<ul style="list-style-type: none"> усиновлювач не бажав настання прав та обов'язків, які виникають у результаті усиновлення (фіктивне усиновлення) 	<ul style="list-style-type: none"> дитина страждає недоумством, на психічну чи іншу тяжку невиліковну хворобу, про що усиновлювач не знав і не міг знати на час усиновлення 	<ul style="list-style-type: none"> дитиною повноліття
<ul style="list-style-type: none"> проведено на підставі підроблених документів 	<ul style="list-style-type: none"> якщо між усиновлювачем і дитиною склалися, незалежно від волі усиновлювача, стосунки, які роблять неможливими їхнє спільне проживання і виконання усиновлювачем своїх обов'язків 	Виняток складають: <ul style="list-style-type: none"> протиправна поведінка усиновленого / усиновлювача, що загрожує життю, здоров'ю усиновленого / усиновлювача або інших членів сім'ї
<ul style="list-style-type: none"> у разі відсутності згоди на усиновлення осіб, зазначених у статтях 220-222 СК України 		<ul style="list-style-type: none"> за взаємною згодою усиновлювача і усиновленого чи на вимогу одного з них, якщо сімейні відносини між ними не склалися
<ul style="list-style-type: none"> якщо встановлено, що на момент усиновлення одним із подружжя другий із подружжя не мав наміру продовжувати з ним шлюбні відносини 		

Враховуючи зазначене вище, вочевидь, що СК України містить вичерпний перелік підстав визнання всиновлення недійсним (ст. 236 СК України) та скасування всиновлення (ст. 238 СК України) [24]. Із визначеного списку зрозуміло, що серед указаних підстав відсутня та, що стосується появи батьків (одного з батьків), яких було визнано безвісно відсутніми або оголошеними померлими. У зв'язку з цим неможливо скасувати всиновлення або визнати його недійсним за підставами, передбаченими у статтях 236, 238 СК України [24].

Такий підхід до вирішення проблеми є несправедливим, оскільки законодавець ототожнює «безвісну відсутність» з «позбавленням батьківських прав», чим порушує права біологічних батьків, які, можливо, постраждали через тривале розлучання з дитиною.

Підтверджують цей висновок окреслені у табл. 2 показники правової природи зазначених вище юридичних фактів.

Таблиця 2

**Правова природа прав безвісно відсутніх осіб
та позбавлених батьківського піклування**

Правова природа позбавлення батьківських прав	Правова природа безвісно відсутньої особи
<i>Мета усиновлення:</i> крайній захід впливу на осіб, які не виконують батьківських обов'язків. <i>Можливості з поновлення батьківських прав – обмежені</i>	<i>Мета усиновлення:</i> не має на меті виховання батьків або обмеження їх у спілкуванні з дитиною. <i>Можливості з поновлення батьківських прав – відсутні</i>

З інформації у табл. 2 зрозуміло, що позбавлення батьківських прав має на меті, перед усе, виховання біологічних батьків. Зокрема, у п. 15 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав» зазначено, що позбавлення батьківських прав (тобто прав на виховання дитини, захист її інтересів, на відібрання дитини в інших осіб, які незаконно її утримують, тощо), є заходом впливу на осіб, які не виконують батьківських обов'язків, жорстоко поведуться з дитиною тощо [25].

У випадку ж безвісної відсутності особи або оголошення її померлою держава не має на меті виховання такої особи або обмеження її спілкування з дитиною. Тож і можливості особи з відновлення своїх прав мають бути більш ширшими. З цього приводу Верховним Судом України в Узагальненні практики розгляду судами справ, пов'язаних із позбавленням батьківських прав, поновленням батьківських прав, усиновленням, установленням опіки та піклування над дітьми, від 11 грудня 2008 року зазначається, «що за загальним правилом особа, яку була визнана безвісно відсутньою, відновлює усі правовідносини, в яких вона перебувала до ухвалення судом рішення про визнання такої особи безвісно відсутньою, і зазначене рішення підлягає скасуванню судом на підставі ст. 45 ЦК України. Після такого скасування сторони та інші особи, які брали участь у справі про усиновлення, мають право звернутися до суду із заявою про розгляд справи про усиновлення дитини за нововиявленими обставинами відповідно до правил гл. 4 розд. V ЦПК України» [26].

Отже, з аналізу статей 45 і 48 ЦК України вбачається, що за появи особи її правовий статус поновлюється, а рішення суду про оголошення особи померлої

скасовується [23]. Тобто й усиновлення дитини повинно бути скасованим. Водночас, питання про скасування усиновлення та відновлення батьківських прав безвісно відсутніх осіб, слід вирішувати тільки після комплексного з'ясування обставин справи – причин відсутності батьків, їх матеріальної спроможності та ставлення до дітей тощо.

Враховуючи зазначене вище, очевидною є нерівність у реалізації прав усиновлювачів та біологічних батьків, яких (якого) було визнано безвісно відсутніми чи оголошено померлими (табл. 3).

Таблиця 3

Реалізація прав усиновлювачів та біологічних батьків, яких (якого) було визнано безвісно відсутніми чи оголошено померлими

Права усиновлювачів	Права біологічних батьків, яких (якого) визнано безвісно відсутніми чи оголошено померлими
Статті 236, 238 СК України – закріплює права усиновлювачів, адже серед підстав поновлення попереднього статусу дитини не зазначено факт появи безвісно відсутніх чи оголошено померлих батьків [24]	Верховний Суд України в Узагальненні практики розгляду судами справ, пов'язаних із позбавленням батьківських прав, поновленням батьківських прав, усиновленням, установленням опіки та піклування над дітьми від 11 грудня 2008 р. зазначає про відновлення усіх правовідносин особи, в яких вона перебувала
Стаття 169 СК України – зазначає, що поновлення батьківських прав неможливе, якщо дитина була усиновлена і усиновлення не скасоване або не визнане судом недійсним [24]	ухвалення судом рішення про визнання її безвісно відсутньою, а після скасуванням судом на підставі ст.45 ЦК України зяблюється можливість звернутися до суду із заявою про розгляд справи про усиновлення дитини за нововиявленими обставинами
За аналогією зі статтями 104, 118 СК України усиновлення «звратною сили» мати не може [24]	відповідно до правил гл. 4 розд. V ЦПК України [26]

Із наведених у тексті табл. 3 правових положень зрозуміло, що усиновлювачі мають більш широкі гарантії, а ніж біологічні батьки, яких (якого) було визнано безвісно відсутніми чи оголошено померлими. На наш погляд, такий дисбаланс прав є несправедливим, оскільки останні особи мають переваги через їх кровноспоріднені зв'язки з дитиною, звичайно, якщо вони були безвісно відсутніми з поважних причин.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Отримані результати свідчать про те, що зростаюча динаміка осіб визнаних судом безвісно відсутніми або оголошеними померлими, є тим індикатором, який чутливо реагує на рівень сирітства. Тому рекомендовано закріпити в СК України положення про відновлення батьківських прав біологічних батьків (батька, матері), які оголошені судом померлими або визнані безвісно відсутніми. Зокрема: передбачити законодавчу можливість звернення особи з позовом до суду про скасування усиновлення та розгляд справи про усиновлення дитини за нововиявленими обставинами відповідно до правил гл.4 розд.V ЦПК України; доповнити перелік підстав, які передбачені у статті 238 СК України, наступною: «якщо особа, яка є біологічним батьком (матір'ю) дитини, раніше оголошена судом померлою або визнана безвісно відсутньою, повернулася...»; враховувати взаємну згоду заінтересованих сторін: усиновлювачів, біологічних батьків, дитини щодо того, з ким останній краще було б залишитися (якщо дитина внаслідок свого віку, фізичного та розумового розвитку здатна дати адекватну оцінку ситуації); причини відсутності біологічних батьків, їх відношення до дітей та матеріальний стан.

Перспективи подальших досліджень. Представлені результати досліджень є початковою ланкою у дослідженні рівня конфіденційності інформації про усиновлення дитини, біологічні батьки (батько, мати) якої оголошені судом померлими або визнані безвісно відсутніми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] «Денісова назвала кількість зниклих безвісти на Донбасі українців». *LB.ua*. [Електронний ресурс].
Доступно: https://lb.ua/society/2020/12/29/474187_denisova_nazvala_kilkist_zniklih.html
- [2] *Служба безпеки України: офіційний сайт*. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://ssu.gov.ua/tsentr-zviltennia-zaruchnykiv>
- [3] А. Буковинський, «Проблеми і перспективи розвитку сучасної української сім'ї», *Гілея: наук. вісник: зб. наук. праць*, № 45, с. 304–310, 2011.
- [4] О. Зубова, «Взаємовплив поколінь у родині як соціально-педагогічна проблема», *Вісник Харківської держ. академії культури*, вип. 27, с. 256–263, 2009.
- [5] К. Качур, «Аксіологічний потенціал сім'ї у світогляді сучасної

- особистості», *Наукові записки Національного ун-ту «Острозька академія». Серія «Філософія»*. Острог, вип. 15, с. 109–113, 2014.
- [6] *Людський розвиток в Україні: історичний вимір трансформації державної соціальної політики: кол. монографія*; Е. М. Лібанової, Ред. Київ, Україна: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2014.
- [7] Г. Ляльчук, «Соціально-психологічні чинники деструкції родинних зв'язків у сім'ях трудових мігрантів», автореф. дис. канд. наук; Ін-т соц. та політ. психології НАПН України. Київ, 2015.
- [8] Е. Стрельник, «Коммодифікація материнства (на прикладі ринку вспомогательных репродуктивных технологий)», *Вісник Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Соціологія*. Київ, вип. 4, с. 59–63, 2013.
- [9] Т. Цюркало, «Дослідження інституту сім'ї в лоні соціально-філософського знання», *Вісник Національного технічного ун-ту України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка*, № 2(26), с. 148–152, 2009.
- [10] М. В. Кравченко, К. С. Міщенко, «Державна політика в сфері захисту прав та благополуччя дітей: ретроспективний аналіз», *Державне управління: удосконалення та розвиток*, № 3, 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1048>
- [11] М. В. Сіцінська, І. В. Ярмолинська, «Механізми здійснення громадського контролю за дотриманням прав дитини в закладах інституційного догляду та виховання дітей», *Інвестиції: практика і досвід*, № 15, с. 76–79, 2019.
- [12] *Сімейне право України: підручник*; Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Ред. Київ, Україна: Юрінком Інтер, 2016.
- [13] В. П. Мироненко, «Альтернативні форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», *Науковий юридичний журнал. Юридична наука*, № 11, с. 13–19, 2012.
- [14] Н. О. Міненкова, О. П. Печений, *Усиновлення в Україні. Порядок. Процедура. Судова практика*. Харків, Україна: Харків юридичний, 2012.
- [15] С. Морозова, «Виховання дітей: питання законодавчої регламентації», *Сучасні проблеми приватного права: зб. наук. праць присвяч. 80-й річниці з Дня народження Я. М. Шевченка*. Київ, 2012.
- [16] Н. Найман, «Сімейно-правовий статус дитини», *Підприємництво, господарство, право*, № 6, с. 38–43, 2016.
- [17] О. М. Пономаренко, «Щодо поняття сім'ї в сучасній теорії сімейного права в законодавстві України», *Право: зб. наук. праць Харків. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди*, Вип. 21, с. 33–44, 2014.

- [18] З. В. Ромовська, *Українське сімейне право: підручник*. Київ, Україна: Правова єдність, 2009.
- [19] О. В. Синегубов, «Загальні положення здійснення права дитини на сім'ю», *Форум права*, № 4, с. 367–373, 2013.
- [20] Г. В. Чурпіта, «Суб'єктивні сімейні права та охоронювані законом інтереси як об'єкт судового захисту», *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*, № 3, с. 130–136, 2015.
- [21] І. А. Яніцька, «Опіка і піклування як форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», автореф. дис. канд. наук; Національний ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2015.
- [22] Верховний Суд України. Постанова від 29 серпня 2019 року у справі № 225/2576/17. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://ips.ligazakon.net/document/C009449>
- [23] Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. № 40/44, Ст. 356, 2003.
- [24] Сімейний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*, № 21/22, Ст. 135, 2002.
- [25] Верховний Суд України. *Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 березня 2007 року № 3. «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав»*. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-07#Text>
- [26] Верховна Рада України (2004. Берез. 18). *Цивільний процесуальний кодекс України*. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

ADOPTION OF A CHILD WHOSE BIOLOGICAL PARENTS APPEARED AFTER THE COURT DECIDED THEM: REGULATORY AND LEGAL ASPECT

Olena Antonova,

Doctor of sciences in public administration,
associate professor parliamentarianism and political management
of the National academy of public administration under
the President of Ukraine.
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0002-6575-7915>
elenrostan20@ukr.net

Abstract. This article reveals the problem associated with the adoption of a child whose biological parents (father, mother) were declared dead by the court or declared missing, appeared after the adoption.

Recommendations are proposed to eliminate the inequality of the rights of adoptive parents and biological parents of a child (father, mother) in the plane of the raised problems. The research results obtained in the article indicate that the growing dynamics of persons recognized by the court as missing or declared dead is the indicator that is sensitive to the level of orphanhood. In recent years, among European countries, Ukraine has been recognized as one of those in which the number of missing people is the greatest. Therefore, it is timely to establish the grounds for recognizing the adoption as invalid and canceling the adoption by a court decision; the possibility of restoring the child's previous state of adoption; disclosure of the legal nature of the rights of missing persons and deprived of parental care; determination of conditions for the implementation of the rights of adoptive parents and biological parents. In order to reduce the level of orphanhood in the state, the article developed recommendations for eliminating the inequality of the rights of adoptive parents and biological parents (father, mother), which appeared after the court declared them dead or were declared missing. In particular, the possibility was introduced for a missing person to file a claim in court for the restoration of parental rights in the event that the child was adopted; the list of grounds provided for in Article 238 of the Family Code of Ukraine has been supplemented and to eliminate the inequality of the rights of interested parties for adoption (reasons for the absence of biological parents, their attitude towards children and material wealth).

Key words: adoption; the rights of adoptive parents and biological parents of the child; persons declared dead by the court or declared missing; married couple; regulatory and legal regulation; material condition; confidential information; equality of rights.

УСЫНОВЛЕНИЕ РЕБЕНКА, БИОЛОГИЧЕСКИЕ РОДИТЕЛИ КОТОРОГО ПОЯВИЛИСЬ ПОСЛЕ ОБЪЯВЛЕНИЯ ИХ СУДОМ УМЕРШИМИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Антонова Елена Ростиславовна,

доктор наук по государственному управлению,
доцент кафедры парламентаризма и политического менеджмента
Национальной академии государственного управления
при Президенте Украины.
Киев, Украина.

 <https://orcid.org/0000-0002-6575-7915>
elenrostan20@ukr.net

Аннотація. В статті раскрыта проблема, зв'язана з усиновленням ребенка, біологічні батьки (батько, мати) якого оголошені судом померлими або визнані без вести відсутніми, з'явилися після усиновлення. Предложено рекомендації по усунуванню нерівності прав усиновителів і біологічних батьків ребенка (батька, матері) в площині піднятих проблем. Отримані в статті результати дослідження свідчать про те, що зростаюча динаміка осіб визнаних судом без вести відсутніми або оголошеними померлими, є тем індикатором, який чутко реагує на рівень сиротства. В останні роки, серед європейських країн, Україна визнана однією з тих, в якій кількість пропалих людей є найбільшою. Тому своєчасним є встановлення підстав визнання усиновлення недійсним і скасування усиновлення по рішенням суду; можливість відновлення попереднього до усиновлення стану ребенка; раскрытие правової природи прав без вести відсутніх осіб і позбавлених батьківської опіки; визначення умов реалізації прав усиновителів і біологічних батьків. З метою зменшення рівня сиротства в державі, в статті розроблені рекомендації по усунуванню нерівності прав усиновителів і біологічних батьків (батька, матері), які з'явилися після оголошення їх судом померлими або визнання без вести відсутніми. В частині, введена можливість звернення без вести відсутнього особи з позовом в суд про відновлення батьківських прав в разі, якщо ребенок був усиновлений; додано перелік підстав, передбачених в статті 238 Сімейного кодексу України і усунути нерівність прав зацікавлених сторін по усиновленню (причин відсутності біологічних батьків, їх стосунки до дітей і матеріальний достаток).

Ключевые слова: усиновление; права усиновителів і біологічних батьків ребенка; особи, оголошені судом померлими або визнані без вести відсутніми; подружжя; нормативно-правове регулювання; матеріальне положення; конфіденціальна інформація; рівність прав.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] «Denisova nazvala kilkist znyklykh bezvisty na Donbasi ukrainsiv». LB.ua. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: https://lb.ua/society/2020/12/29/474187_denisova_nazvala_kilkist_zniklih.html
- [2] Sluzhba bezpeky Ukrainy: ofitsiyni sait. [Elektronnyi resurs].

- Dostupno: <https://ssu.gov.ua/tsentr-zviltrennia-zaruchnykiv>
- [3] A. Bukovynskyi, «Problemy i perspektyvy rozvytku suchasnoi ukrainskoi simi», Hileia: nauk. visnyk: zb. nauk. prats, № 45, s. 304–310, 2011.
 - [4] O. Zubova, «Vzaiemovplyv pokolin u rodyni yak sotsialno-pedahohichna problema», Visnyk Kharkivskoi derzh. akademii kultury, vyp. 27, s. 256–263, 2009.
 - [5] K. Kachur, «Aksiolohichni potentsial simi u svitohliadi suchasnoi osobystosti», Naukovi zapysky Natsionalnoho un-tu «Ostrozka akademiia». Serii «Filosofii». Ostroh, vyp. 15, s. 109–113, 2014.
 - [6] Liudskiy rozvytok v Ukraini: istorychni vymir transformatsii derzhavnoi sotsialnoi polityky: kol. monohrafiia; E. M. Libanovoi, Red. Kyiv, Ukraina: In-t demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen im. M. V. Ptukhy NAN Ukrainy, 2014.
 - [7] H. Lialchuk, «Sotsialno-psykholohichni chynnyky destrukttsii rodynnykh zviazkiv u simiakh trudovykh mihrantiv», avtoref. dys. kand. nauk; In-t sots. ta polit. psykholohii NAPN Ukrainy. Kyiv, 2015.
 - [8] E. Strel'nik, «Kommodifikatsiia materinstva (na primere rynku vspomogatel'nykh reproductivnykh tekhnologij)», Visnyk Kyivskoho nats. un-tu im. T. Shevchenka. Sotsiolohiia. Kyiv, vyp. 4, s. 59–63, 2013.
 - [9] T. Tsiurkalo, «Doslidzhennia instytutu simi v loni sotsialno-filosofskoho znannia», Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho un-tu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut». Filosofiia. Psykholohiia. Pedahohika, № 2(26), s. 148–152, 2009.
 - [10] M. V. Kravchenko, K. S. Mishchenko, «Derzhavna polityka v sferi zakhystu prav ta blahopoluchchia ditei: retrospektyvnyi analiz», Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok, № 3, 2017. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1048>
 - [11] M. V. Sitsinska, I. V. Yarmolynska, «Mekhanizmy zdiisnennia hromadskoho kontroliu za dotrymanniam prav dytyny v zakladakh instytutsiinoho dohliadu ta vykhovannia ditei», Investytsii: praktyka i dosvid, № 15, s. 76–79, 2019.
 - [12] Simeine pravo Ukrainy: pidruchnyk; T. V. Bodnar, O. V. Dzera, Red. Kyiv, Ukraina: Yurinkom Inter, 2016.
 - [13] V. P. Myronenko, «Alternatyvni formy vykhovannia ditei-syrit ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannia», Naukovyi yurydychnyi zhurnal. Yurydychna nauka, № 11, s. 13–19, 2012.
 - [14] N. O. Minenkova, O. P. Pechenyi, Usynovlennia v Ukraini. Poriadok. Protsedura. Sudova praktyka. Kharkiv, Ukraina: Kharkiv yurydychnyi, 2012.

- [15] S. Morozova, «Vykhovannia ditei: pytannia zakonodavchoi rehlamentatsii», Suchasni problemy pryvatnoho prava: zb. nauk. prats prysviach. 80-y richnytsi z Dnia narodzhennia Ya. M. Shevchenko. Kyiv, 2012.
- [16] N. Naiman, «Simeino-pravovyi status dytyny», Pidpriumnytstvo, gospodarstvo, pravo, № 6, s. 38–43, 2016.
- [17] O. M. Ponomarenko, «Shchodo poniattia simi v suchasniy teorii simeinoho prava v zakonodavstvi Ukrainy», Pravo: zb. nauk. prats Kharkiv. nats. ped. un-tu im. H. S. Skovorody, vyp. 21, s. 33–44, 2014.
- [18] Z. V. Romovska, Ukrainske simeine pravo: pidruchnyk. Kyiv, Ukraina: Pravova yednist, 2009.
- [19] O. V. Syniehubov, «Zahalni polozhennia zdiisnennia prava dytyny na simiu», Forum prava, № 4, s. 367–373, 2013.
- [20] H. V. Churpita, «Subiektyvni simeini prava ta okhroniuvani zakonom interesy yak obiekt sudovoho zakhystu», Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, № 3, s. 130–136, 2015.
- [21] I. A. Yanitska, «Opika i pikluvannia yak forma vlashtuvannia ditei-syrit ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannia», avtoref. dys. kand. nauk; Natsionalnyi un-t «Odeska yurydychna akademiia». Odesa, 2015.
- [22] Verkhovnyi Sud Ukrainy. Postanova vid 29 serpnia 2019 roku u spravi № 225/2576/17. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://ips.ligazakon.net/document/C009449>
- [23] Tsyvilnyi kodeks Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 40/44, St. 356, 2003.
- [24] Simeinyi kodeks Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, № 21/22, St. 135, 2002.
- [25] Verkhovnyi Sud Ukrainy. Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 30 bereznia 2007 roku № 3. «Pro praktyku zastosuvannia sudamy zakonodavstva pry rozghliadi sprav pro usynovlennia i pro pozbavlennia ta ponovlennia batkivskykh prav». [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-07#Text>
- [26] Verkhovna Rada Ukrainy (2004. Berez. 18). Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

*Стаття надійшла до редакції
11 червня 2021 року*